

ระเบียบปฏิบัติงาน

(System Procedure)

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชยะหา เอกสารหมายเลข : SP-YCPH-OBS-03

ฉบับที่ : A

แก้ไขครั้งที่ : 04

วันที่ออกเอกสาร : 1/7/2567

หน้าที่: 1 ของ 7 หน้า

จัดทำเมื่อ : 22/10/2566

เรื่อง : มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ

หน่วยงาน ห้องคลอด

กลุ่มงาน การพยาบาล

ระเบียบปฏิบัติงาน

เรื่อง : มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ

ห้องคลอด

โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชยะหา จังหวัดยะลา

ผู้จัดทำเอกสาร

G h

(นางสาวอัญชนา โชติช่วง) พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

ผู้ทบทวนเอกสาร

ผู้อนุมัติใช้

(นางสาวมินตรา ทองธรรมขาติ) พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ (นายทินกร บินหะยีอารง) ผอก.รพร.ยะหา

เอกสารนี้เป็นสมบัติของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชยะหา ห้ามนำออกไปใช้ภายนอกหรือทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาติ

YAHA CROWN PRINCE HOSPITAL	ประเภท : SP หมายเลขเอกสาร : SP-YCPH-OBS-03
เรื่อง มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ	วันที่ประกาศใช้เอกสาร : 1/7/2567
ฝ่าย/งาน/ทีม : ห้องคลอด	ครั้งที่แก้ไข : 04 หน้า/จำนวนหน้า : 2/7

เรื่อง มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ

วัตถุประสงค์

1.เพื่อให้บุคลากรทางการพยาบาลเฝ้าระวังและประเมินภาวะการติดเชื้อในมารดาหลังคลอด ไปใน แนวทางเดียวกัน

2. เพื่อให้มารดาหลังคลอดที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดภาวะติดเชื้อได้รับการวินิจฉัยและ รักษาได้ ทันเวลา

ขอบเขต

ภาวะติดเชื้อหลังคลอด มีความหมายค่อนข้างกว้าง ได้แก่ การอักเสบติดเชื้อในโพรงมดลูก(เยื่อบุโพรง มดลูกอักเสบ) ซึ่งพบได้มากที่สุด และ/หรือการอักเสบติดเชื้อบริเวณแผลฝีเย็บในกรณีที่คลอดทางช่องคลอด และ/หรือการอักเสบติดเชื้อของแผลผ่าตัดคลอดกรณีผ่าท้องคลอด และ/หรือการอักเสบติดเชื้อของเต้านมของ มารดาที่ให้นมบุตร และ/หรือการติดเชื้อ/โรคติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ

ผู้รับผิดชอบ

บุคลากรทางการแพทย์และพยาบาล

นิยาม

ภาวะติดเชื้อหลังคลอด หรือการติดเชื้อหลังคลอด(Postpartum infection) เป็นการอักเสบติดเชื้อ ภายหลังจากการคลอดทางช่องคลอด หรือการผ่าตัดคลอด(ผ่าท้องคลอดบุตร) ส่วนมากเกิดจากการติดเชื้อ แบคทีเรีย ผู้ป่วยมักมีใช้สูงตั้งแต่ 38 องศาเซลเซียส(Celsius)ขึ้นไปหลังจาก 24 ชั่วโมงของการคลอดบุตร จนถึงประมาณ 10 วันหลังคลอด ทั้งผู้ที่คลอดทางช่องคลอดหรือผ่าตัดคลอด

ขั้นตอนการปฏิบัติ

ปัจจัยเสี่ยงให้เกิดภาวะติดเชื้อหลังคลอด ได้แก่

มีการผ่าตัดคลอดบุตร

มีถุงน้ำคร่ำแตกก่อนเจ็บครรภ์คลอดอยู่นาน

มีการตรวจภายในช่วงดำเนินการคลอดมากเกินไป

มีการติดเชื้อในช่องคลอดอยู่ก่อนหน้าแล้ว เช่น การติดเชื้อสเตรปโตคอกคัสกรุ๊ปบีระหว่าง

ตั้งครรภ์

YAHA CROWN PRINCE HOSPITAL	ประเภท : SP
	หมายเลขเอกสาร : SP-YCPH-OBS-03
เรื่อง มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ	วันที่ประกาศใช้เอกสาร : 1/7/2567
ฝ่าย/งาน/ทีม : ห้องคลอด	ครั้งที่แก้ไข : 04 หน้า/จำนวนหน้า : 3/7

มีภาวะซีด

ผู้ป่วยเป็นโรคเบาหวาน

ผู้ป่วยอ้วน

อาการจากภาวะติดเชื้อหลังคลอด ได้แก่

- ก. กรณีจากมีการอักเสบในโพรงมดลูก/เยื่อบุโพรงมดลูกอักเสบ: ทั้งจากการคลอดทางช่อง คลอด และการผ่าตัดคลอดบุตร อาการที่พบได้ เช่น
 - 1. น้ำคาวปลามีกลิ่นเหม็น
- 2. น้ำคาวปลาไหลนานกว่าปกติ หรือน้ำคาวปลาหยุดไปแล้วแต่กลับมามีน้ำคาวปลาอีก หรือ น้ำคาวปลาที่สีแดงจางลงแล้ว แต่กลับมีสีแดงมากขึ้น/มีเลือดออกนานขึ้น
 - 3. มีเลือดออกทางช่องคลอดกะปริดกะปรอย
 - 4. มีอาการปวดท้องน้อย/ ปวดบริเวณมดลูก/ ปวดในอุ้งเชิงกรานทั่ว ๆ ไป
 - มีไข้
- 6. มดลูกเข้าอู่ช้า(มดลูกหดตัวช้า ยังคลำมดลูกได้จากการคลำทางหน้าท้อง) หรือลดขนาดลง ช้า โดยทั่วไป หลังคลอด มดลูกจะหดรัดตัวดี ขนาดมดลูกจะลดลงเรื่อย ๆ และ หลังคลอดประมาณ 2 สัปดาห์ จะคลำไม่พบมดลูกทางหน้าท้อง แต่ในกรณีที่มีการอักเสบในโพรงมดลูก มดลูกจะหดตัวช้า ทำให้แพทย์ สามารถคลำมดลูกทางหน้าท้องได้
- ข. ในกรณีที่มีการอักเสบที่แผลฝีเย็บ : สตรีหลังคลอดจะมีอาการปวดบริเวณแผลฝีเย็บ ปวด ปากช่องคลอด ปวดก้น รู้สึกนั่งลำบาก อาจคลำได้ก้อนบริเวณปากช่องคลอด ที่เกิดจากการบวมของแผลและมี ก้อนหนอง หรือ มีฝี
- ค. ในกรณีมีการอักเสบที่แผลผ่าตัดคลอดที่หน้าท้อง : มีอาการปวดที่แผลผ่าตัดมากกว่าปกติ โดยทั่วไปสตรีหลังคลอดที่ไม่มีภาวะแทรกซ้อน หลังผ่าตัดคลอดจะสุขสบายขึ้นเรื่อย ๆ อาการปวดแผลผ่าตัด คลอดจะน้อยลงเรื่อย ๆ หากมีอาการปวดแผลมากกว่าปกติ ต้องคิดถึงการอักเสบของแผล อาจร่วมกับมีแผล ผ่าตัดบวม แผลผ่าตัดแยก แผลไม่ติด ซึ่งส่วนมากจะมีอาการให้เห็นชัดเจนประมาณ วันที่ 5 หลังผ่าตัดคลอด
- ง. ในกรณีที่มีการอักเสบที่เต้านม: จะมีอาการปวดที่เต้านมมากกว่าปกติ เต้านม บวม แดง กดเจ็บมาก อาจร่วมกับมีอาการคัดตึงเต้านม และเต้านมขยายใหญ่ขึ้น ในกรณีที่มีการติดเชื้อรุนแรง

ผู้ป่วยมักจะมีอาการที่แพทย์ตรวจพบตั้งแต่อยู่ในโรงพยาบาลและให้การรักษา เช่น แผลผ่าตัดคลอด เป็นหนอง การติดเชื้อทางเดินปัสสาวะ แผลฝีเย็บเป็นหนอง แต่ส่วนใหญ่การติดเชื้อมักเกิดหลังจากผู้คลอด

YAHA CROWN PRINCE HOSPITAL	ประเภท : SP หมายเลขเอกสาร : SP-YCPH-OBS-03
เรื่อง มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ	วันที่ประกาศใช้เอกสาร : 1/7/2567
ฝ่าย/งาน/ทีม : ห้องคลอด	ครั้งที่แก้ไข : 04 หน้า/จำนวนหน้า : 4/7

กลับไปอยู่ที่บ้านแล้ว คือมีการอักเสบติดเชื้อตั้งแต่นอนโรงพยาบาลแต่อาการไม่ชัดเจน และประกอบด้วยผู้ที่ คลอดทางช่องคลอด แพทย์มักให้กลับบ้านได้ 2-3 วันหลังคลอด ส่วนผ่าตัดคลอดก็มักได้กลับไปอยู่บ้าน ประมาณ 3-4 วันหลังผ่าตัดคลอดหากไม่มีอาการแสดงของกการติดเชื้อชัดเจน ดังนั้นผู้คลอดต้องมีการสังเกต อาการตนเองว่ามีอะไรที่ผิดปกติตามที่แพทย์แนะนำก่อนกลับจากโรงพยาบาลหรือไม่ หากมีอาการดังต่อไปนี้ ควรกลับไปพบแพทย์/มาโรงพยาบาลก่อนวันนัดตรวจหลังคลลอด เช่น ปวดท้องน้อยอย่างมาก มีใช้ น้ำคาวปลามีกลิ่นเหม็น หรือเป็นหนอง ปวดแผลฝีเย็บมากผิดปกติ จนนั่งลำบาก ปัสสาวะแสบขัดปวดแผล ผ่าตัดคลอดมากผิดปกติ ปวดเต้านมอย่างมาก ไม่สามารถให้ลูกดูดนมได้ เต้านมบวมเปล่ง แดง

แพทย์วินิจฉัยภาวะติดเชื้อหลังคลอดได้โดย

- 1. ประวัติทางการแพทย์ : แพทย์จะสอบถามผู้ป่วยถึงอาการต่าง ๆที่ผิดปกติตามที่กล่าวมาแล้วใน หัวข้อ "อาการ" เช่น ถามประวัติเกี่ยวกับการคลอด ความยาวนานของการคลอด ถุงน้ำคร่ำแตกก่อนคลอด นานเพียงใด หัตถการที่แพทย์ทำเพื่อช่วยคลอด การใช้ยาปฏิชีวนะ การผ่าตัดคลอด
- 2. การตรวจร่างกาย: แพทย์จะตรวจร่างกายทั่วไป และพยายามตรวจหาบริเวณที่มีการติดเชื้อ ซึ่งจะทำ ให้บริเวณติดเชื้อนั้น ๆ มีอาการปวดมากผิดปกติ เช่น ตรวจเต้านมว่ามีสิ่งผิดปกติหรือ ตรวจแผลฝีเย็บ การ ตรวจภายในประเมินสภาพภายในอุ้งเชิงกรานว่าผิดปกติหรือไม่ ตรวจแผลผ่าตัดว่ามีการอักเสบหรือไม่ นอกจากนั้น อาจจะมีการตรวจเชื้อ และ/หรือ การเพาะเชื้อ จากแผลที่มีหนองเพื่อให้ได้ทราบสาเหตุที่ชัดเจน
- 3. การตรวจทางห้องปฏิบัติการ: เช่น การตรวจเลือดเพื่อดูว่ามีลักษณะบ่งลอกว่ามีลักษณะการติดเชื้อ หรือไม่ การตรวจปัสสาวะเพื่อดูว่ามีการอักเสบของระบบทางเดินปัสสาวะหรือไม่ อาจมีการตรวจอัลตราซาวด์ มดลูกเพื่อดูว่ามีเศษเยื่อหุ้มทารกหรือเศษรกค้างอยู่ในโพรงมดลูกหรือไม่ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการติดเชื้อใน โพรงมดลูกได้

แนวทางรักษาภาวะติดเชื้อหลังคลอด ได้แก่

1.เนื่องจากภาวะนี้เป็นการติดเชื้อแบคทีเรีย ส่วนใหญ่สามารถรักษาโดยการให้ยาปฏิชีวะ ในกรณีที่ อาการติดเชื้อไม่มาก ไม่มีใช้ สามารถรับประทานยาปฏิชีวนะที่บ้านได้ แต่ในกรณีที่มีอาการรุนแรง มีใช้สูง แพทย์ต้องให้นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล และให้ยาปฏิชีวนะทางหลอดเลือดดำ จนอาการดีขึ้นระดับหนึ่ง จึงจะเปลี่ยนมาเป็นยาปฏิชีวะนะชนิดรับประทาน ซึ่งผู้ป่วยต้องรับประทายยาปฏิชีวนะให้ครบตามคำแนะนำ ของแพทย์

YAHA CROWN PRINCE HOSPITAL	ประเภท : SP
	หมายเลขเอกสาร : SP-YCPH-OBS-03
เรื่อง มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ	วันที่ประกาศใช้เอกสาร : 1/7/2567
ฝ่าย/งาน/ทีม : ห้องคลอด	ครั้งที่แก้ไข : 03 หน้า/จำนวนหน้า : 5/7

- 2.ในกรณีที่มีการติดเชื้ออย่างรุนแรง รักษาด้วยยาปฏิชีวนะแล้วอาการไม่ดีขึ้น มีใช้สูง หรือมีการติด เชื้อในกระแสเลือด(ภาวะพิษเหตุติดเชื้อ)ที่เกิดจากการติดเชื้อในโพรงมดลูก แพทย์อาจพิจารณาผ่าตัดมดลูก ออก เพื่อรักษาชีวิตผู้ป่วย
- 3.ในกรณีที่มีเศษรกหรือเยื่อหุ้มทารกค้างอยู่ในโพรงมดลูก และเป็นต้นเหตุให้เกิดการติดเชื้อหลัง คลอด ต้องมีการขูดมดลูกเพื่อเอาส่วนเศษรก/เศษเยื่อหุ้มทารกที่ค้างออกมา พร้อมกับการให้ยาปฏิชีวนะร่วม ด้วย
- 4.ในกรณีที่มีเต้านมอักเสบ แพทย์จะให้ยาปฏิชีวนะ ยาแก้ปวด การประคบอุ่นที่เต้านม ในกรณีที่ อาการอักเสบรุนแรงขึ้นจนพัฒนาเป็นหนองที่เต้านม (Breast abscess) แพทย์อาจต้องใช้เข็มดูดหนองที่เตา นมออก หรืออาจจำเป็นต้องผ่าเอาหนองออก
- 5.ในกรณีที่แผลผ่าตัดคลอดอักเสบ แพทย์จะให้ยาปฏิชีวนะ ยาแก้ปวด และหากมีหนอง แพทย์ต้อง ทำการเปิดแผลผ่าตัดนั้น เพื่อให้หนองออกมาได้และต้องทำแผลต่อทุกวันจนกว่าแผลจะหาย โดยหากแผลไม่ ใหญ่ แพทย์จะรอให้แผลค่อยๆติดเอง แต่หากแผลใหญ่มาก แพทย์อาจเป็นต้องเย็บแผลใหม่อีกครั้ง ภาวะแทรกซ้อนของภาวะติดเชื้อหลังคลอด เช่น
 - ก. กรณีที่มีการอักเสบในโพรงมดลูก :
- ภาวะแทรกซ้อนระยะเฉียบพลัน : คือภาวะแทรกซ้อนที่เกิดภายใน 6 สัปดาห์หลังคลอด ภาวะแทรกซ้อนที่อาจพบได้ เช่น
 - 1.การอักเสบในอุ้งเชิงกราน
 - 2.การติดเชื้อในกระแสเลือด(ภาวะพิษเหตุติดเชื้อ)
 - 3.เสียชีวิต ที่มักมีสาเหตุจากการติดเชื้อในกระแสเลือด
- สำหรับภาวะแทรกซ้อนระยะยาว : คือภาวะแทรกซ้อนที่พบได้หลังพ้นระยะหลังคลอดไปแล้ว 6 สัปดาห์ โดยภาวะแทรกซ้อนที่อาจพบได้ เช่น
 - 1.ปวดท้องน้อยเรื้อรัง
- 2.มีพังผืดในช่องท้อง อาจมีผลทำให้มีบุตรยากในภายหน้า หรือมีโอกาสเสี่ยงในการเกิดการตั้งครรภ์/ ท้องนอกมดลูกมากขึ้น
- 3.มีประจำเดือนผิดปกติ ประจำเดือนมากระปริดกระปรอย หรือไม่มีประจำเดือน ซึ่งอาจพบได้ใน กรณีเกิดพังผืดในโพรงมดลูก (Uterine synechia) ซึ่งอาจเกิดจากการอักเสบในโพรงมดลูก(เยื่อบุมดลูก อักเสบ) หรือเป็นผลจากการขูดมดลูก

YAHA CROWN PRINCE HOSPITAL	ประเภท : SP หมายเลขเอกสาร : SP-YCPH-OBS-03
เรื่อง มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ	วันที่ประกาศใช้เอกสาร : 1/7/2567
ฝ่าย/งาน/ทีม : ห้องคลอด	ครั้งที่แก้ไข : 04 หน้า/จำนวนหน้า : 6/7

- ข. กรณีฝีเย็บอักเสบติดเชื้อ: ภาวะแทรกซ้อน ที่อาจพบได้ เช่น แผลฝีเย็บแยก ต้องทำแผลทุกวัน แผล อาจติดไม่สวย หรืออาจจำเป็นต้องเย็บแผลใหม่
- ค. กรณีแผลผ่าตัดอักเสบติดเชื้อ: ภาวะแทรกซ้อน ที่อาจพบได้ เช่น แผลผ่าตัดแยก ต้องทำแผลทุกวัน แผลอาจติดไม่สวย หรืออาจจำเป็นต้องเย็บแผลใหม่ หรืออาจมีการอักเสบลามเข้าที่ชั้น Rectus sheath(ชั้น กล้ามเนื้อหน้าท้อง) ที่ต้องใช้การรักษาที่ยุ่งยากซับซ้อน อาจต้องมีการผ่าตัดแผลหน้าท้องใหม่
- ง. กรณีเต้านมอักเสบติดเชื้อ: ภาวะแทรกซ้อน ที่อาจพบได้ เช่น เป็น ฝีที่เต้านม (Breast abscess) คำแนะนำการดูแลตนเองเมื่อมีภาวะติดเชื้อหลังคลอดได้แก่
 - ปฏิบัติตาม แพทย์ พยาบาล แนะนำ
 - รับประทานยาปฏิชีวะนะตามคำแนะนำของแพทย์ให้ครบถ้วน ไม่หยุดยาเองแม้อาการจะหายแล้ว
- รับประทานอาหารมีประโยชน์ 5 หมู่ให้ครบถ้วนทุกมื้ออาหาร ไม่ควรงดรับประทานตามความเชื่อที่ไม่ ถูกต้อง
 - รักษาสุขอนามัยพื้นฐาน(สุขบัญญัติแห่งชาติ)
 - พบแพทย์/มาโรงพยาบาลตามแพทย์นัดเสมอ

หากมีภาวะติดเชื้อหลังคลอดและได้รับการรักษาในโรงพยาบาลจนแพทย์อนุญาตให้กลับมาดูแลตนเองที่บ้าน ควรรีบพบแพทย์/มาโรงพยาบาลก่อนนัด เมื่อ

- อาการที่เคยรักษาหายแล้ว กลับมาเป็นอีก หรือมีอาการเลวลง เช่น น้ำคาวปลามีกลิ่นเป็นเหม็น ปวด ท้องน้อยมากขึ้น เป็นต้น
 - มีอาการที่ไม่เคยมีมาก่อน เช่น เต้านม บวม แดง เจ็บมาก
 - มีผลข้างเคียงจากยาที่แพทย์สั่ง เช่น คลื่นไส้มาก ท้องเสียมาก ขึ้นผื่นทั้งตัว
 - กังวลในอาการ

วิธีป้องกันภาวะติดเชื้อหลังคลอด ได้แก่

- 1.ควรหลีกเลี่ยงการผ่าตัดคลอดบุตร หากไม่มีความจำเป็นทางการแพทย์ เช่น ภาวะรกเกาะต่ำ
- 2.ขณะตั้งครรภ์ หากมีภาวะถุงน้ำคร่ำแตก (น้ำเดิน/มีน้ำคล้ายปัสสาวะไหลออกทางช่องคลอด) ควร รีบไปพบแพทย์/ไปโรงพยาบาลที่ฝากครรภ์คลอด ไม่จำเป็นต้องรอการเจ็บครรภ์คลอด
- 3.สตรีตั้งครรภ์ควรต้องรักษาสุขภาพให้แข็งแรงและดูแลสุขอนามัยตามสูติแพทย์ และพยาบาล แนะนำ ที่รวมถึงการรักษาสุขอนามัยพื้นฐาน(สุขบัญญัติแห่งชาติ) กิจกรรมการพยาบาล

YAHA CROWN PRINCE HOSPITAL	ประเภท : SP
	หมายเลขเอกสาร : SP-YCPH-OBS-03
เรื่อง มารดาหลังคลอดที่มีภาวะติดเชื้อ	วันที่ประกาศใช้เอกสาร : 1/7/2567
ฝ่าย/งาน/ทีม : ห้องคลอด	ครั้งที่แก้ไข : 04 หน้า/จำนวนหน้า : 7/7

- 1. ประเมินสัญญาณชีพและบันทึก ทุก 4 ชั่วโมง เพื่อติดตามอาการของภาวะติดเชื้อหลังคลอด โดยเฉพาะอุณหภูมิร่างกาย เพราะการเปลี่ยนแปลงของสัญญาณชีพจะทำให้ทราบว่าสภาพร่างกายของผู้คลอด อยู่ในสภาวะปกติหรือไม่ หากพบความผิดปกติควรรีบรายงานแพทย์และให้การช่วยเหลือตามอาการ
- 2. ประเมินอาการและอาการแสดงของภาวะติดเชื้อหลังคลอด เช่น มีใช้ ปวดบริเวณแผลฝีเย็บ น้ำคาวปลามีกลิ่นเหม็น
 - 3. ประเมินลักษณะน้ำคาวปลาที่ออกมาจากทางช่องคลอด เช่น สีของน้ำคาวปลา ปริมาณ กลิ่น
- 4. ดูแลทำความสะอาดแบบ Universal precaution และก่อน/หลัง ทำการพยาบาลให้ผู้ป่วยทุกครั้ง ควรล้างมือทุกครั้ง เพื่อป้องกันการแพร่กระจายเชื้อโรคสู่ผู้คลอด
 - 5. ให้แนะนำในการปฏิบัติตัว เพื่อป้องกันภาวะติดเชื้อหลังคลอด ดังนี้
- ควรทำความสะอาดอวัยวะสืบพันธุ์ทุกครั้งหลังการขับถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะทุกครั้ง โดยวิธีการ ทำความสะอาดที่เหมาะสมคือ ควรเช็ดจากบริเวณด้านหน้าไปด้านหลัง ไม่ควรเช็ดย้อนขึ้นมา เพราะจะเป็น การพาเชื้อโรคบริเวณรูทวารมาสู่แผลฝีเย็บหรือเข้าสู่ทางช่องคลอดได้
- ควรเปลี่ยนผ้าอนามัยทุก 4 ชั่วโมง หรือเมื่อผ้าอนามัยชุ่ม ไม่ควรใส่ผ้าอนามัยนานเกินไปเพราะเชื้อ โรคจะเพิ่มจำนวนได้มากในบริเวณที่อุ่นเชื้อ
- ควรรับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย โดยเฉพาะอาหารที่ เป็น high protein เช่น เนื้อ นม ไข่ หรือผักผลไม้ที่มีวิตามินซีสูง เช่น ฝรั่ง ส้ม เพราะสารอาหารเหล่านี้จะช่วย ซ่อมแซมแผลให้หายได้เร็วขึ้น
- หากมีอาการผิดปกติ เช่น มีไข้ หนาวสั่น ปวดบริเวณแผลฝีเย็บ น้ำคาวปลามีกลิ่นเหม็น ควรแจ้ง เจ้าหน้าที่ให้ทราบ

เอกสารนี้เป็นสมบัติของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชยะหา ห้ามนำออกไปใช้ภายนอกหรือทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต